

μνασίου, διάφορον δὲ πρόγραμμα εἶχον τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ διάφορον αἰ νῦν δύο κατώτεροι τάξεις τῶν γυμνασίων.

Κατὰ τὰ λοιπὰ, πλὴν ἐπουσιωδῶν τινῶν μεταρρυθμίσεων, παρέμειναν ἐν ἰσχύει ὅσον ἀφορᾷ καὶ τὰ νέα διδασκαλεῖα αἰ διὰ τὰ διδασκαλεῖα τοῦ νόμου 3182 ἰσχύουσαι διατάξεις. Σημαντικὴν μόνον προσθήκην ἀποτελεῖ τὸ διὰ τοῦ νέου νόμου ληφθὲν μέτρον, ὅπως κατὰ διετίαν συνέρχονται οἱ διευθυνταὶ τῶν διδασκαλείων τοῦ Κράτους πρὸς συζήτησιν θεμάτων σχετικῶν πρὸς τὰς ἐργασίας τῶν διδασκάλων. Ἡ πρώτη τοιαύτη συνεδρία τῶν διευθυντῶν τῶν διδασκαλείων ἔλαβε χώραν ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν διδασκαλείων καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου 4368 παρέμεινεν ὁ αὐτός, μέχρι τοῦ 1931, ὅποτε ἐπειδὴ ὠρίσθη ὑπερβολικὴ ἡ ἔτησίᾳ παραγωγή διδασκάλων, ἡλαττώθη κατὰ δύο, καταργηθέντων τῶν διδασκαλείων Δράμας καὶ τοῦ ἐνὸς τῆς Θεσσαλονίκης, μεταφερθείσης δὲ τῆς ἔδρας τοῦ ἐν Καστορίᾳ εἰς Μυτιλήνην. Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ τούτου ἔγιναν πάντα τὰ διδασκαλεῖα μικτά. Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον μαθηταί, φοιτῶντες εἰς τὰ τέως τριτάξια καὶ ἑξατάξια, συνέβη ὥστε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου νὰ λειτουργῇ συγχρόνως τὸ αὐτὸ διδασκαλεῖον καὶ ὡς πεντατάξιον καὶ ὡς τριτάξιον ἢ ἑξατάξιον. Ἀκόμη δὲ καὶ τώρα λειτουργοῦν εἰς τὰ διδασκαλεῖα Κοζάνης, Ἡρακλείου καὶ Λαμίας αἰ δύο ἀνώτεροι τάξεις τριταξίου, ἅτινα μετὰ διετίαν θὰ ἐκλείψουν ὀλοσχερῶς.

Τὸ σύστημα τῶν πενταταξίων διδασκαλείων δὲν ἴσχυσεν ἐπὶ πολὺ ἢ μᾶλλον οὐδὲ κὰν προέλαβε νὰ ὀλοκληρωθῇ. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1933 ἐψηφίσθη ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ὁ νόμος 5802, διὰ τοῦ ὁποίου κατηργήθησαν ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1934—1935 πάντα τὰ διδασκαλεῖα, ἀντ' αὐτῶν δ' ἰδρύθησαν αἰ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι. Βάσις τῶν θεσμῶν τῶν Π. Ἀκαδημιῶν εἶναι ὅτι χωρίζεται ἡ γενικὴ ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων, λαμβανομένης ὡς μέτρον τῆς γενικῆς μορφώσεως τῆς γυμνασιακῆς παιδείσεως καὶ ὀριζομένης διετοῦς τῆς ἐπαγγελματικῆς τοιαύτης. Κατὰ τὴν συνοδεύουσαν τὸ νομοσχέδιον εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Θ. Τουρκοβασίλη ὑπὲρ τῶν Π. Ἀκαδημιῶν συνηγοροῦσι α) κοινωνικοὶ λόγοι, διότι ἀξίω-

σις τοῦ λαοῦ εἶναι νὰ ἀνέλθῃ τὸ πνευματικόν του ἐπίπεδον, τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς ἐπιστημονικωτέρας μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων, β) ἠθικο-ψυχολογικοὶ λόγοι, διότι κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῆς ψυχολογίας μόνον μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 17ου ἢ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας του ὁ νέος εἶναι εἰς θέσιν νὰ καθορίσῃ τὰς κλίσεις του καὶ ἐκλέξῃ τὸ μελλοντικόν του ἐπάγγελμα, γ) παιδαγωγικοὶ-μορφωτικοὶ λόγοι, διότι ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ γυμνασίου διανοίγει εὐρυτάτους πνευματικούς ὀρίζοντας πρὸ τοῦ μέλλοντος διδασκάλου, φέρει εἰς ἄμεσον καὶ πολυχρόνιον ἐπαφήν πρὸς τὸν κλασικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ ὑπέροχα ἐκπολιτιστικὰ ἀγαθὰ, τῶν ὁποίων οὗτος ὑπῆρξε δημιουργός, ὀξύνει τὸ πνεῦμα, ἀσκεῖ πρὸς τὸ ἄμεινον ἐρευνᾶν κλπ. καὶ δ) καλυτέρα ἐπιλογή τῶν μελλόντων δημοδιδασκάλων, διότι τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν τῶν Π. Ἀκαδημιῶν θὰ εἶναι πολὺ ἀνώτερον ποιοτικῶς τῶν εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτώντων. Τὰς ἀπόψεις τοῦ ὑπουργοῦ ἀπεδέχθησαν αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, αἵτινες διὰ τῶν ἐκθέσεων τῶν εἰσηγητῶν Κωνσταντοπούλου, βουλευτοῦ καὶ Παπαβασιλείου, γερουσιαστοῦ, ὑπερεθεμάτισαν εἰς τὰ ὑπὲρ τοῦ θεσμοῦ ἐπιχειρήματα.

Ἀφ' ἧς ἰδρῦθησαν τὰ μονοτάξια διδασκαλεῖα ἤρχισε νὰ γίνηται συζήτησις περὶ τῆς ἀμφιβόλου ἀξίας τῶν πολυταξίων. Μάλιστα τὸ 1929, ὅτε συνεζητεῖτο εἰς τὴν Γερουσίαν ὁ νόμος 4368 περὶ πενταταξίων διδασκαλείων, ὁ γερουσιαστὴς κ. Παπαβασιλείου εἶχε προτείνει τὴν ἴδρυσιν ἀντ' αὐτῶν διταξίων διδασκαλείων μὲ μαθητὰς ἀποφοίτους τῆς προτελευταίας τάξεως τοῦ γυμνασίου. Οἱ ἀντίθετα φρονοῦντες ἔφερον τὰ ἐπιχειρήματα ὅτι εἰς τὰ πολυτάξια διδασκαλεῖα οἱ μαθηταὶ ἀποκτῶσι διδασκαλικὴν συνείδησιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ ἐπάγγελμα καὶ ὅτι ἀσκοῦνται καλύτερον εἰς τὰς τεχνικὰς δεξιότητας. Ἀμφότεραι αἱ παρατάξεις—δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας τὸ ὅτι εἰς μὲν τὴν ὑπὲρ τῶν πολυταξίων ἀνήκουσιν οἱ δημοτικισταί, εἰς δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν Π. Ἀκαδημιῶν οἱ ὑπὲρ τῆς καθαρουργούσης—ἔφερον τὰ ἐπιστημονικὰ τῶν ἐπιχειρήματα, ἀποκρῦπτουσαι ἀπολύτως τὸν ἔμμεσον αὐτὸν σκοπὸν, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ βλέψις τῶν. Ὁ σκοπὸς οὗτος εἶναι, ὅτι εἰς μὲν τὰ πολυ-

τάξια διδασκαλεία προσλαμβάνονται μαθηταὶ ἀπὸ τὴν β' τάξιν τοῦ ἑξαταξίου γυμνασίου, προσκείμενοι μᾶλλον εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ μὴ ἔθισθέντες εἰς τὴν καθαρεύουσαν, ἐπομένως ἀποκτῶντες δημοτικιστικὴν συνείδησιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πενταετοῦς εἰς τὰ διδασκαλεία φοιτήσεώς των, ἐνῶ εἰς τὰς Π. Ἀκαδημίας προσλαμβάνονται ὡς μαθηταὶ ἀπόφοιτοι τοῦ γυμνασίου, ἔθισθέντες ἀπολύτως εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι καθ' ὅλα τὰ δεδομένα θὰ ἐξέρχωνται δημοτικισταὶ καὶ θὰ διδάσκουσιν ἐπομένως τὴν δημοτικὴν, εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἐξέρχωνται ὄπαδοὶ τῆς καθαρευούσης τὴν ὁποῖαν θὰ διδάσκωσι.

Αἱ Π. Ἀκαδημίαι ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ἐνιαυσίων τάξεων, εἰς τὴν πρώτην τῶν ὁποίων ἐγγράφονται κατόπιν ἐξετάσεων ἀπόφοιτοι τοῦ γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ λυκείου μὴ συμπληρώσαντες τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ σωματικῶς ἄρτιοι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς 40, ἐξ ὧν οἱ 15 δύνανται νὰ εἶναι θήλεις. Εἰς τὰς Π. Ἀκαδημίας διδάσκονται τὰ ἑξῆς μαθήματα: 1) Παιδαγωγικά, ἥτοι γενικὴ παιδαγωγική, γενικὴ διδασκτική, εἰδικὴ διδασκτική, ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς, σχολικὴ νομοθεσία, διδασκτικαὶ ἀσκήσεις· 2) ψυχολογία, ἥτοι γενικὴ ψυχολογία, ψυχολογία παιδός, ἐφήβου, ψυχολογία τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν μετ' ἐφαρμογῶν· 3) φιλοσοφία, ἥτοι εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν, στοιχεῖα ἠθικῆς καὶ αἰσθητικῆς, στοιχεῖα δημοσίου δικαίου, πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ κοινωνιολογίας· 4) ὑγιεινὴ—σωματολογία παιδός—ἐφήβου· 5) θρησκευτικὰ (ἱστορία, φιλοσοφία θρησκευμάτων)· 6) Ἑλληνικὰ (ἀρχαῖα καὶ νεοελληνικὴ λογοτεχνία)· 7) νεωτέρα ξένη γλῶσσα (γαλλικὰ ἢ γερμανικὰ ἢ ἀγγλικὰ)· 8) στοιχεῖα γεωπονίας, ζωοτεχνίας καὶ συναφῶν κλάδων· 9) γυμναστικὴ· 10) μουσικὴ (ὠδική, ἐνόργανος μουσικὴ, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ)· 11) τεχνικὰ (καλλιγραφία, ἰχνογραφία, χειροτεχνία). Τὸ προσωπικὸν αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ ὑποδιευθυντοῦ καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς μουσικῆς, τῶν τεχνικῶν, τῆς γυμναστικῆς καὶ τῶν γεωπονικῶν. Τὰ λοιπὰ μαθήματα διδάσκουσιν οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς ἄλλα σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως

ἢ εἰδικὰ πρόσωπα. Πρὸς ἄσκησιν τῶν δοκίμων εἰς ἐκάστην Π. Ἀκαδημίαν προσαρτῶνται ἔν πολυτάξιον καὶ ἔν μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, ἰδρύεται δὲ καὶ ἔν ἀγροκήπιον, ἐφ' ὅσον δὲν λειτουργεῖ ἔν τῇ ἔδρᾳ αὐτῆς γεωργικὸς σταθμός. Διὰ τοῦ νόμου 5802 ἐπετράπη νὰ ἰδρυθῶσι μέχρις ἕξ Π. Ἀκαδημαίαι, διὰ τοῦ μεταγενεστέρου ὁμως ὑπ' ἀριθ. 6322 ἔτους 1934 νόμου ηὔξηθησαν αὗται εἰς 7, ἰδρύθησαν δὲ τοιούτοτρόπως Π. Ἀκαδημαίαι εἰς τὰ κάτωθι μέρη· Ἀθήνας, Θεσσαλονίκην, Ἀλεξανδρούπολιν, Ἡράκλειον Κρήτης, Λαμίαν, Τρίπολιν καὶ Ἰωάννινα. (Κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1934—1935 προσήλθεν εἰς εἰσιτήριον ἐξέτασιν ἱκανὸς ἀριθμὸς μαθητῶν).

Ἀφ' ἐνός ἡ ἔλλειψις ἀρκετῶν παιδαγωγῶν διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τόσων διδασκαλείων, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ ἔλλειψις ἐκ μέρους τοῦ κέντρου ἀρκετῆς μερίμνης ὡς πρὸς τὴν ἐκλογήν τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων, ἐπέφερον σημαντικὴν κατάπτωσιν ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος αὐτῶν. Οἱ καλύτεροι παιδαγωγοὶ συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν κεντρικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου, τὰς δὲ διευθύνσεις τῶν διδασκαλείων ἐνεπιστεύθη τὸ Κράτος εἰς πρόσωπα, εὐσυνείδητα βεβαίως καὶ μὲ σπουδὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ πάντως δευτερευούσης ὀλκῆς. Διὰ τοῦτο τὰ παλαιὰ διδασκαλεῖα, τὰ πρὸ τοῦ 1914, ἦσαν ἀποτελεσματικώτερα ἀπὸ τὰ σημερινά, καίτοι ἡ παιδαγωγικὴ ἔν τῷ μεταξύ ἔχει κάμει σημαντικὰς προόδους. Διευθύνται τῶν παλαιῶν διδασκαλείων ἦσαν ὁ Παπαμάρκου, ὁ Οἰκονόμου, ὁ Λάμπας, ὁ Δελμοῦζος. Τώρα, ἄλλα μὲν διδασκαλεῖα στεροῦνται ὀλοσχερῶς διευθυντῶν, ἄλλων δ' οἱ διευθύνται μετατίθενται ἀπὸ διδασκαλείου εἰς διδασκαλεῖον λόγῳ ποινῆς.

Ἡ στενοχωρία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξεύρεσιν καταλλήλου προσωπικοῦ διὰ τὰ διδασκαλεῖα εὐθύς ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν ἦτο αἰσθητή. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ δικαιολογία πασῶν τῶν γενομένων εἰς Εὐρώπην ἀποστολῶν ἐκπ. λειτουργῶν δι' εὐρυτέρας σπουδὰς ἦτο ἡ παρασκευὴ προσωπικοῦ διὰ τὰ διδασκαλεῖα. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἄνωτέρω εἴπομεν, οἱ τοιοῦτοι λειτουργοί, ἐπιστρέφοντες εἰς Ἑλλάδα, ἐφ' ὅσον εἶχον ἄνωτερότητα τινα, ἢ οὐδόλως ἐδέχοντο νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὰ διδασκαλεῖα ἢ τὸ πολὺ ἐχρησιμοποιοῦν αὐτὰ δι' ἄνωτέρας θέσεις. Ἀφ' ἐνός μὲν τοῦτο, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν οἰκονομικῶν

μέσων πρὸς μόρφωσιν περισσοτέρων λειτουργῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἠνάγκασαν τὸ Κράτος νὰ σκεφθῆ περὶ τῆς παρασκευῆς τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων ἐν τῇ ἡμεδαπῇ. Πρὸς τοῦτο διὰ τοῦ νόμου 2243 τοῦ 1920 ἰδρύθη ἐν Ἀθήναις ἡ «Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία», ὡς αὐτοτελὲς ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα, εἰς τὸ ὁποῖον προσηρτήθη ὡς πρότυπον τὸ Μαράσλειον διδασκαλεῖον. Εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν εἶχον δικαίωμα νὰ φοιτοῦν 30 κατ' ἔτος ἐκ τῶν πτυχιούχων τῆς φιλολογίας, τῶν μαθηματικῶν, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς θεολογίας, οἱ ἔχοντες τριετὴ τοῦλάχιστον εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν καὶ ἡλικίαν οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 35 ἐτῶν, ἐδιδάσκοντο δ' εἰς αὐτὴν τὰ ἑξῆς μαθήματα: εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ψυχολογία γενικὴ καὶ παιδική, ἠθικὴ καὶ κοινωνιολογία, αἰσθητικὴ, λογικὴ, ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς, γενικὴ παιδαγωγικὴ, γενικὴ διδακτικὴ, εἰδικὴ διδακτικὴ, φυσιολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ βιολογία, παιδολογία καὶ σχολικὴ ὑγιεινὴ, μεσαιωνικὴ καὶ νεωτέρα ἑλληνικὴ λογοτεχνία, μεσαιωνικὴ καὶ νεωτέρα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, νεώτεραι ξέναι γλῶσσαι, ἀσκήσεις εἰς τὰ φυσιογνωστικὰ μαθήματα, γεωγραφία, γεωμετρικὴ καὶ ἐλευθέρα ἰχνογραφία, στοιχεῖα γεωπονίας, χειροτεχνία (ἰδίᾳ κατεργασία ξύλου καὶ μετάλλου) καὶ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις καὶ παιδιὰ.

Παρὰ τῇ Παιδαγωγικῇ Ἀκαδημίᾳ ἐλειτουργεῖ 1) Παιδαγωγικὴ βιβλιοθήκη, 2) ἐργαστήριον φυσιογνωστικὸν καὶ 3) ἐργαστήριον πειραματικῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογίας. Ἡ φοίτησις ἦτο διετής, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὁποίας οἱ σπουδάζοντες ἐν αὐτῇ ἐλάμβανον πτυχίον, ὅπερ παρεῖχεν αὐτοῖς τὸ δικαίωμα νὰ διορίζωνται κατὰ προτίμησιν εἰς πᾶσαν κενουμένην θέσιν τῆς εἰδικότητός των εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀποδοχῶν των ἐπιμίσθιον ἴσον πρὸς τὸ ἐν τέταρτον τοῦ μηνιαίου μισθοῦ των.

Διευθυντὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, ἡ λειτουργία τῆς ὁποίας ἤρχισε, λόγῳ τῶν πολιτειακῶν μεταβολῶν τοῦ 1920—1923, ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1923, διωρίσθη ὁ Δημ. Γληνός, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ συλλαβὼν τὴν ιδέαν τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς καὶ ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ ὀλίγα ἔτη τῆς λειτουργίας της κατῶρθωσε νὰ παραγάγῃ ἑξαιρετικὰ ἀποτελέσματα. Οἱ ἀπόφοιτοι τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας διεκρίθησαν

ὅπουδήποτε καὶ ἂν ὑπηρετήσαν. Ἐὰν δὲ ἐξηκολούθει ἡ λειτουργία τῆς, τὸ πρόβλημα τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων θὰ ἦτο λελυμένον. Δυστυχῶς ἡ δικτατορία τοῦ 1925—6 ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν οἰκονομιῶν, κυρίως ὅμως διότι εἰσήκουσε τὰς φλυαρίας περὶ συντελουμένης ἐν αὐτῇ ἀντεθνικῆς καὶ κομμουνιστικῆς δῆθεν ἐργασίας, προέβη τὸ 1926 εἰς τὴν κατάργησίν τῆς καὶ οὕτως ἐπέφερε καίριον πλήγμα εἰς τὴν δημοτικὴν μας ἐκπαίδευσιν, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ ἀνῆρχετο εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον κατόπιν τῆς εἰδικῆς καὶ ἐπαρκοῦς μορφώσεως τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων.

2. **ὑποδιδασκαλεῖα.** Μέχρι τοῦ 1892 εἰς τὰ κοινὰ δημοτικὰ σχολεῖα, τὰ γραμματεῖα λεγόμενα, διωρίζοντο, ὅπως εἶδομεν, διδάσκαλοι, στερούμενοι προσόντων καὶ μὲ πλέον ἢ ἐλαττωματικὴν μόρφωσιν. Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ τούτου ἰδρύθησαν διὰ τοῦ νόμου ΒΟΘ' τοῦ 1892 τὰ ὑποδιδασκαλεῖα, ἓν εἰς ἕκαστον νομόν. Καὶ προηγουμένως, τὸ 1884, εἶχε γίνῃ προσπάθεια πρὸς μόρφωσιν τοῦ προσωπικοῦ τῶν κοινῶν δημοτικῶν σχολείων διὰ τοῦ νόμου ΑΡΠΕ', ὁ ὅποιος προέβλεπε τὴν χορηγίαν πτυχίου ὑποδιδασκάλου εἰς ἀποφοίτους τῶν προτύπων δημοτικῶν σχολείων, τῶν προσηρτημένων εἰς τὰ διδασκαλεῖα, μὲ βαθμὸν τοῦλάχιστον «καλῶς» καὶ ἔχοντας συμπληρωμένον τὸ 15 ἔτος τῆς ἡλικίας των, μετὰ τρίμηνον φοίτησιν ἐν τινὶ διδασκαλείῳ. Ἄλλ' ὁ νόμος οὗτος δὲν ἐφηρμόσθη.

Εἰς τὰ ὑποδιδασκαλεῖα τοῦ νόμου ΒΟΘ' ἐγίνοντο δεκτοὶ πρὸς φοίτησιν, κατόπιν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων, οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον Ἑλληνικοῦ σχολείου, ἡλικίαν 16 — 30 ἐτῶν καὶ «ὑγείαν στερεὰν εἰς σῶμα ἀρτιμελές». Ἡ φοίτησις δ' εἰς αὐτὰ ἦτο μονοετῆς καὶ ἐδιδάσκοντο τὰ μαθήματα, ἅτινα ἐμφαίνονται εἰς τὸν πίνακα τῆς σελ. 256.'

Τὸ προσωπικὸν τῶν ὑποδιδασκαλείων ἀπετελεῖτο ἐκ δύο πρωτοβαθμίων δημοδιδασκάλων, ἀποφοίτων τῶν ἀπὸ τοῦ 1878 λειτουργούντων διδασκαλείων, ἔχόντων δὲ τριετὴν τοῦλάχιστον εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν καὶ μὴ ὑποστάντων ποτὲ πειθαρχικὴν τινὰ ποινὴν.

Εἰς ἕκαστον ὑποδιδασκαλεῖον προσηρτᾶτο ὡς πρότυπον ἓν μονοτάξιον γραμματεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐπετρέπετο νὰ φοιτοῦν πλείονες τῶν 40 μαθητῶν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδασκεν ὁ ἕτερος τῶν διδασκάλων τοῦ ὑποδιδασκαλείου. Εἰς αὐτὸ ἐδιδάσκοντο στοι-

Μ α θ ή μ α τ α	Ώ ρ α ι δ ι δ α σ κ α λ ί α ς
Θρησκευτικά	4
Παιδαγωγικά	4
Έλληνικά	5
Έλληνική Ιστορία	3
Γεωγραφία	2
Αριθμητική	2
Ώσματα	3
Καλλιγραφία	2
Ίχνογραφία	2
Γυμναστική	3
Πρακτικά ασκήσεις	12

χειωδῶς θρησκευτικά, Έλληνικά, ἀριθμητική, γεωγραφία, ιστορία, ᾠδική, καλλιγραφία, ἰχνογραφία, γυμναστική.

Κατὰ τὸ σχετικὸν διάταγμα τῆς 7 Ἀπριλίου 1893 ἡ διδασκαλία ἐν τοῖς ὑποδιδασκαλείοις ἔπρεπε «νὰ μὴ ἐκχέηται εἰς θεωρίας οὔτε νὰ καταναλίσκηται εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν λεπτομερειῶν εἰς ἄλλα ἐκπαιδευτήρια, ἄλλον προορισμὸν ἔχοντα, προσηκουσῶν. Ἡ διδασκαλία ἐν τοῖς ὑποδιδασκαλείοις πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ ἐκάστοτε διδασκόμενον ἀντικείμενον καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν καὶ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν πρότυπον τῆς ἐν τοῖς γραμματείοις διδασκαλίας τῶν μελλόντων ἀπὸ τῶν διδασκαλείων νὰ ἀποφοιτήσωσι. Κατὰ πάντα τὰ μαθήματα οἱ διδάσκαλοι πρὸ παντὸς πρέπει νὰ προσέχωσιν ἅμα μὲν εἰς τὴν ἀπὸ παντὸς τοπικοῦ ἰδιώματος ἀπηλλαγμένην προφορὰν καὶ εἰς τὴν ἀπταιστον, ζωηρὰν καὶ ἀπλαστον ἀπαγγελίαν τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτῶν λεγομένων, ἅμα δὲ εἰς τὴν πραγματικὴν, τὴν γλωσσικὴν καὶ τὴν λογικὴν ὀρθότητα αὐτῶν».

Τὰ ὑποδιδασκαλεῖα ἐλειτούργησαν ἐπὶ 20ετίαν περίπου, παρ' ὅλην δὲ τὴν ἀτέλειάν των συνετέλεσαν κάπως εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ προσωπικοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων, διὰ τῆς ἐν τινὶ μέτρῳ

ἐλαττώσεως τῆς πληθώρας τῶν τελείως ἀγραμμάτων γραμματοδιδασκάλων.

3. **Διδασκαλεία θηλέων.**— Μεταξύ τῶν σκοπῶν τοῦ διὰ τοῦ νόμου 1834 ἰδρυθέντος διδασκαλείου ἦτο καὶ «νὰ σχηματίζη ἱκανὰς διδασκαλίσσας». Ἐπειδὴ ὁμως ἀπέφευγον νὰ φοιτῶσιν εἰς αὐτὸ θήλεα, περιορίσθη ἀποκλειστικῶς εἰς διδασκαλεῖον ἀρρένων, εἰς τὸ ὁποῖον ὑφίσταντο μόνον πτυχιακὰς ἐξετάσεις αἱ ἐπιθυμοῦσαι ν' ἀσκήσουν τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίσσης γυναῖκες. Αἱ κατὰ τοιοῦτον ὁμως τρόπον χειροτονούμεναι διδασκάλισσαι ὑστέρον πολὺ ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν. Διὰ τοῦτο παρέστη ἀνάγκη ἐξευρέσεως μέσου πρὸς ἐκπαίδευσιν διδασκαλισσῶν. Τὴν ἰδρυσιν ἰδίου διδασκαλείου θηλέων δὲν ἐπέτρεπον τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους, οὔτε ἄλλως τε προσωπικὸν ἐπαρκές διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ ὑπῆρχεν. Ἐστράφη λοιπὸν ἡ προσοχὴ τοῦ Κράτους πρὸς τὸ ὑπὸ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς ἐταιρείας συντηρούμενον πεντατάξιον παρθENAγωγεῖον, τὸ ὁποῖον κριθὲν διὰ τῆς ἀπὸ 13 Ὀκτωβρίου 1861 διατάγματος ὅτι «παρέχει πλήρη ἐχέγγυα τῆς ἐντελοῦς ἐκπληρώσεως τῶν σκοπῶν τοῦ νόμου καθόσον ἀφορᾷ τὰς μελλούσας ν' ἀναλάβωσι τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ γυναικείου φύλου διδασκαλίσσας» ἀνεγνωρίσθη ὡς ἰσότιμον πρὸς διδασκαλεῖον. Διὰ νὰ εἰσαχθῇ τις εἰς τὸ παρθENAγωγεῖον τῆς Ἐταιρείας ἔπρεπε κατὰ τὸ διάταγμα τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1863 «α) νὰ ἔχη ἡλικίαν 11 τελείων ἐτῶν καὶ β) νὰ εἶναι δεδιδασγμένη τὰ ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις καλῶς ὀργανισμένοις παραδιδόμενα μαθήματα, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀναγινώσκη οὐ μόνον ἀπταιστως εἰς τὰ τῆς καθομιλουμένης, ἀλλὰ καὶ ὅπως οὔν ἐλευθέρως εἰς τὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης βιβλία, νὰ γράφῃ δὲ τὰ ὑπαγορευόμενα τακτικῶς καὶ εὐαναγνώστως, σχηματίζουσα τὰς λέξεις καὶ μετ' ὀρθογραφίας τοῦλάχιστον τῶν καταλήξεων». Μετὰ τὸ πέρασ τῆς φοιτήσεως αἱ μαθήτριάι ὑφίσταντο ἐξέτασιν ἐνώπιον ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ δημοσίου διδασκαλείου καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως αὐτοῦ. Τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ παρθENAγωγείου ἔπρεπε συμφώνως πρὸς τὸ διάταγμα τῆς 11 Μαΐου 1867 νὰ ὑποβάλληται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐνάρξεως

ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους. Διὰ τοῦ ἰδίου διατάγματος ἡ ἐπιτροπὴ τῶν πτυχιακῶν ἐξετάσεων κατηρτίσθη ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως τοῦ παρθεναγωγείου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διευθυντοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Βραδύτερον, τὸ 1876, ἀνιδρύθη, ὡς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐν Ἀθήναις τὸ διδασκαλεῖον ἀρρένων καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσα — ὅπως λέγει ἐν τῷ διατάγματι τῆς 24 Ἀπριλίου 1881 — νὰ κανονίσῃ «ὥστε ἡ τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων προκαταρκτικὴ παιδείσις ἐν ἅπασιν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις τοῦ Βασιλείου νὰ χωρῆ ὁμόρρυθμος καὶ πρὸς τὰς ἀναπτυσσομένας ὁσημέραι κοινωνικὰς σχέσεις καὶ χρεῖας ἡρμοσμένη» προσεπάθησε νὰ προσαρμόσῃ τὰ ὑπὸ τῆς Φιλεκπ. ἐταιρείας συντηρούμενα παρθεναγωγεία ἐν Ἀθήναις καὶ Κερκύρα πρὸς τὸν ὀργανισμόν τοῦ δημοσίου διδασκαλείου. Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκε τὸ μνημονευθὲν διάταγμα τῆς 24 Ἀπριλίου 1881, δι' οὗ ἀνεγνωρίσθησαν τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Κερκύρα παρθεναγωγεία τῆς Φιλ. ἐταιρείας ὡς ἰσόβαθμα μὲ τὰ δημόσια διδασκαλεῖα, ἐτέθη δ' ὡς σκοπὸς αὐτῶν «ἡ ἠθικὴ μόρφωσις τῶν νεανίδων καὶ ἡ προπαρασκευὴ αὐτῶν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον». Εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τῶν παρθεναγωγείων τούτων ἐδιδάσκοντο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς παιδαγωγικὰ μαθήματα: 1) Ἐμπειρικὴ ψυχολογία μετὰ στοιχειώδους λογικῆς, 2) παιδαγωγικὴ καὶ 3) διδακτικὴ καὶ μεθοδικὴ μετ' ἀσκήσεων ἐν προτύπῳ δημοτικῷ σχολείῳ θηλέων, τὸ ὁποῖον ἦτο προσηρτημένον εἰς ἕκαστον παρθεναγωγεῖον. Αἱ ἀπόφοιτοι τῶν παρθεναγωγείων, αἱ θέλουσαι νὰ λάβουν διδασκαλικὸν πτυχίον, ὑφίσταντο ἐξετάσεις ἐνώπιον ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων ὡς προέδρου, τριῶν καθηγητῶν τοῦ δημοσίου διδασκαλείου καὶ τριῶν καθηγητῶν τοῦ παρθεναγωγείου, εἰς τὰ ἐξῆς μαθήματα: 1) θρησκευτικά, 2) παιδαγωγικά, 3) μεθοδολογίαν καὶ πρακτικὴν διδασκαλίαν, 4) Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, 5) φυσικομαθηματικά, 6) ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν καὶ 7) τεχνικά. Αἱ προσερχόμεναι εἰς πτυχιακὰς ἐξετάσεις δὲν ἦτο ἀπαραίτητον νὰ διακούσουν τὰ μαθήματα πασῶν τῶν τάξεων τῶν παρθεναγωγείων, ἀλλὰ μόνον τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων αὐτῶν. Εἰς τὰ ἐκ δημοσίων ὑπαλλήλων μέλη τῆς ἐπιτροπῆς

ἔδίδετο ἡμερησίᾳ ἀποζημίωσις ἐκ δραχμῶν 8 μὲν διὰ τὸν πρόεδρον, 6 δὲ δι' ἕκαστον τῶν λοιπῶν. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 16 Αὐγούστου 1883 προσετέθη μεταξὺ τῶν ἐξεταζομένων μαθημάτων καὶ τὸ τῆς γαλλικῆς γλώσσης, μετερρυθμίσθη δὲ ἡ σύνθεσις τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, καταρτισθείσης ἐκ δύο καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ 4 καθηγητῶν τοῦ παρθεναγωγείου μὲ πρόεδρον τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Τὸ 1888, διὰ τοῦ ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου διατάγματος, ἐχορηγήθη τὸ δικαίωμα ὅπως προσέρχονται εἰς τὰς ἐπὶ πτυχίῳ διδασκαλίσης ἐξετάσεις, ἐκτὸς τῶν μαθητριῶν τῶν διδασκαλείων τῆς Φιλεκπ. ἑταιρείας, καὶ αἱ μαθήτριάς ἄλλων ἰδιωτικῶν παρθεναγωγείων, τὰ ὅποια ἐφήρμοζον τὸ αὐτὸ μὲ ἐκεῖνα πρόγραμμα. Κατηγορηματικώτερον δὲ ὥρισε τοῦτο τὸ διάταγμα τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1892, τὸ ὅποιον «παρέσχε πᾶσι τοῖς ἀνὰ τῷ Κράτει λειτουργοῦσιν εἴτε ὑπὸ ἰδιωτῶν εἴτε ὑπὸ ἑταιρειῶν συντηρουμένοις παρθεναγωγείοις τὸ δικαίωμα τοῦ μορφῶναι διδασκαλίσσας». Τοιοῦτον παρθεναγωγεῖον ἐλειτούργησεν ἐν Ἀθήναις μὲν ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βλ. Σκορδέλη, ἐν Πειραιεῖ δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ δήμου Πειραιῶς ἰδρυθέν, τὸ ὅποιον ἔκτοτε λειτουργεῖ μέχρι σήμερον.

Διὰ τῶν διαταγμάτων τῆς 31 Μαΐου 1890 καὶ 8 Μαΐου 1891 μετερρυθμίσθη ἡ σύνθεσις τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν, ἐκανονίσθη δὲ λεπτομερέστερον ὁ τρόπος τῶν πτυχιακῶν ἐξετάσεων τῶν ὑποψηφίων διδασκαλισσῶν, ὁ ὅποιος κατόπιν συνέπληρώθη δι' ἐπανειλημμένων μεταγενεστέρων διαταγμάτων.

Ἄλλ' ὁ τρόπος τῆς μορφώσεως τῶν διδασκαλισσῶν διὰ τῶν σχολείων τῆς Φιλεκπ. ἑταιρείας εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ νὰ μὴ ἱκανοποιῇ τὴν κοινωνίαν. Ὁ Νικ. Γ. Πολίτης ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ τὸ 1883 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν σχολείων τοῦ Πηλίου γράφει σχετικῶς· «ὅπως ὤμεν δίκαιοι ὅμως ἀνάγκη ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἔλλειψιν ταύτην οὐχὶ πάντοτε εἰς ἀνικανότητα τῶν διδασκαλισσῶν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, ὅπου αὐταὶ ἐκπαιδεύονται. Διότι καὶ αὐταὶ αἱ ἀριστεύσασαι ἀκολουθοῦσιν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ὡς αἱ ἀνίκανοι μέθοδον ἢ μᾶλλον ἀμεθοδίαν. Διὰ τοῦτο οὐδαμῶς ἐξεπληροσώμη

βλέπων κοράσια δυνάμενα νὰ ἐπαναλάβωσιν ἀπταιστως ἀπὸ στήθους ὀρμαθοὺς κανόνων τῆς γραμματικῆς ἢ τοῦ συντακτικοῦ, ἀνίκανα δὲ νὰ ἐφαρμόσωσι καὶ τοὺς ἀπλουστάτους αὐτῶν, μένοντα ἀναυδα ὡσάκις ἠρωτῶντο περὶ τινος ἱστορικοῦ θέματος, περὶ οὗ ἠδύναντο ἔπειτα τροχάδην ν' ἀπαγγέλλωσιν ἀπὸ στόματος ὀλοκλήρους σελίδας ἐκ τῆς ἱστορίας των εἰς τὸν γινώσκοντα νὰ ἐρωτᾷ αὐτὰ κατὰ τὸν ὠρισμένον τρόπον, ἢ μετὰ κωμικῆς ἀκριβείας ἐπαναλαμβάνοντα ἐπὶ λέξει τὸ κείμενον ἐγχειριδίου τινός, ἐρωτώμενα πῶς γίνεται ἡ μπουγάδα ἢ πῶς ράπτεται ἡ ἀπανωβελονιά».

Ἡ δὲ ἐπιθεωρήτρια Ἑλένη Μπουκουβάλα ἐν τῇ ἀπὸ 23 Ἀπριλίου 1899 ἐκθέσει τῆς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον γράφει «Πλὴν ἠθικῶν ὀλισθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο πολλαχοῦ αἴτια ὥστε κοινότητες τινες νὰ φεύγωσι τὰ σχολεῖα, φρονοῦσαι ὅτι δὲν ἔχει στήσει ἐν αὐτοῖς τὸν θρόνον τῆς ἠ Αἰδῶ καὶ ἡ Σωφροσύνη καὶ ἄλλαι κακίαι, ἐξ ὧν συγκροτεῖται ὁ χαρακτήρ τῶν πλείστων διδασκαλισσῶν, δὲν συντελοῦσι πρὸς διάπλασιν τῆς ψυχῆς τῶν μαθητριῶν καὶ πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἠθους αὐτῶν... Πολλὰ τῶν διδασκαλισσῶν εἶναι τοσοῦτον ἐριστικά, ὥστε σπανιώτατα νὰ μὴ εὔρη τις διχόνοιαν μεταξὺ συνυπηρετουσῶν τοιούτων... Τὸ ὕψος τοῦ ζητήματος μοὶ ἐπιβάλλει τὴν παρρησίαν νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ κυριώτατον διδασκαλεῖον τῶν θηλέων, τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρσάκειον, ἐξ ὧν ἀπεφοίτησαν τὰ 9/10 τῶν σημερινῶν διδασκαλισσῶν δὲν διέπλασεν, ὡς ἔδει, τοὺς χαρακτήρας αὐτῶν. Ὑπῆρξεν ἐπιβλαβὲς καὶ ὀλέθριον εἰς τὸ Κράτος φυτώριον. Παρέλαβεν εἰς τοὺς κόλπους του ψυχὰς ἀγνάς καὶ ἐνέσπειρεν εἰς αὐτὰς τὰ σπέρματα τῶν εἰρημένων κακιῶν. Ὅσοι γνωρίζουσι τὰ μαστίζοντα τὸ Ἀρσάκειον κακά, θὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὰ εἰς πολλὰς τῶν σημερινῶν ὑπηρετουσῶν διδασκαλισσῶν. Ἠθικὰ π. χ. ὀλισθήματα δὲν ἠκούσθησαν σπανίως ἐν τῷ Ἀρσακείῳ. Διχόνοια δεινὴ βασιλεύει μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ ἀρρένων καὶ θηλέων. Μῖσος πρὸς τὴν ἐργασίαν, τάσις εἰς τὴν ὀκνηρίαν, προσποίησης καὶ ἔλλειψις πάσης ἀγάπης πρὸς τὸ ἔργον των διακρίνει τὰς πλείστας καὶ τοὺς πλείστους ἐκ τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ πανελληνίῳ τούτῳ καθιδρυματι. Δὲν ἐνεπνεύσθη εἰς τὰς δοκίμους οὐδὲν τὸ ἰδανικόν. Οὐδὲν

ἐνεθουσίασεν αὐτάς. Τὰ διδάγματα ταῦτα καταφαίνονται ἐν τῷ πρακτικῷ σταδίῳ τῶν διδασκαλισσῶν, ὧν καρποὶ εἶναι τὰ προμνησθέντα ἐλαττώματα αὐτῶν καταρρίψαντα ἠθικῶς τὴν δημοτικὴν τῶν θηλέων ἐκπαίδευσιν. Ἄλλὰ τίς ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ τούτου; Ἡ πολιτεία ἀπὸ πολλοῦ ἔχει καθῆκον νὰ μὴ παραμελήσῃ ἐπὶ πλέον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν θηλέων. Δὲν πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν μόρφωσιν τῶν διδασκαλισσῶν εἰς διδασκαλεῖον, τὸ ὁποῖον κατεδείχθη ὅτι ἐμπνέει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εἰς αὐτὸ φοιτουσῶν, ἢ ὑποθάλλει, ἢ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ περιστείλῃ ὀλέθρια ἐλαττώματα...».

Τὸ Κράτος ἐξεδήλωσε κατὰ πρῶτον τὴν προσπάθειάν του πρὸς ἴδρυσιν δημοσίων διδασκαλείων θηλέων διὰ τῶν νομοσχεδίων τοῦ 1889. Ἐν τῇ σειρᾷ αὐτῶν περιλαμβάνεται καὶ τὸ «περὶ διδασκαλείων θηλέων», ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τοῦ ὁποῖου γράφονται τὰ ἑξῆς σχετικῶς μὲ τὴν ἀνάγκην, ἣτις προῦκάλεσε τὴν ἴδρυσιν αὐτοῦ... «καὶ διὰ τοῦτο καθόλου εἰπεῖν ἐν τοῖς σχολείοις αὐτῶν αἱ Ἑλληνίδες οἰοεὶ συστηματικῶς ἀπαμβλύνονται τὸν νοῦν, ἀποσκληρύνονται τὸ ἦθος, μαραίνονται τὸ σῶμα, ἀφανίζονται τὴν ὑγείαν, ἀποβαρβαροῦνται τὴν εὐαισθησίαν, ἀποβάλλουσι τὴν φαιδρότητα, τὴν χάριν καὶ τὴν γλαφυρίαν καὶ ἀπογυμνοῦνται τῆς θηλότητος αὐτῶν, δεινῶς οὕτως εἰς τὰς κατὰ φύσιν ἕξεις παραστρεφόμεναι καὶ σφόδρα δυσάρεστοι καὶ δύσχρηστοι εἰς τὸν βίον αὐτῶν γενόμεναι καὶ ἠκιστα πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δι' αὐτῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας σκοπομένων παρασκευαζόμεναι. Πάντων τούτων τὴν εὐθύνην ὑπέχει τὸ Κράτος, ἀπαλλοτριωθὲν τοῦ ἑαυτοῦ δικαιώματος τῆς μορφώσεως τῶν διδασκαλισσῶν καὶ ἀναθέμενον τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον αὐτοῦ εἰς ἰδιώτας, οἵτινες οὔτε ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ποιότητα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς δημοσίας εἶναι οὔτε τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένην δαπάνην αὐτοὶ καταβάλλουσιν...».

Σύμφωνα πρὸς τὰς ἀναπτυχθείσας ἐν τῷ νομοσχεδίῳ «περὶ διδασκαλείων ἀρρένων» ἀρχάς, καθ' ἃς ἐνδείκνυται ἡ εἰς μικρὸν μέρος λειτουργία τῶν διδασκαλείων, τὸ νομοσχέδιον περὶ διδασκαλείων θηλέων ὥρισεν ἕδραν αὐτῶν τὸ Μεσολόγγιον. Ἡ εἰς τὸ διδασκαλεῖον φοίτησις ὠρίζετο τριετῆς θὰ ἐνεγράφοντο δὲ εἰς τὴν ἀ-

τάξιν αὐτοῦ ἀπόφοιτοι ἀνωτέρων παρθεναγωγείων¹ ἢ μὲ ἐνδεικτικὸν τῆς α' τάξεως τετραταξίου γυμνασίου κατόπιν εὐδοκίμων εἰσιτηρίων ἐξετάσεων. Αἱ μαθήτριά θὰ διέμενον ἐν οἰκοτροφείῳ. Θὰ ἐδιδάσκοντο δὲ ἐν αὐτῷ τὰ ἐξῆς μαθήματα· θρησκευτικὰ καὶ ἰδίως τὸ Εὐαγγέλιον, παιδαγωγικά, μητρικὴ γλῶσσα, Ἑλληνικὴ ἱστορία, ὑγιεινὴ, οἰκιακὴ οἰκονομία, ἀριθμητικὴ, γεωμετρία, γεωγραφία, φυσικὴ ἱστορία, ᾠδική, κλειδοκύμβαλον, ἰχθυογραφία, καλλιγραφία, γυμναστικὴ, χειροτεχνήματα. Ὡς πρότυπον τοῦ διδασκαλείου θὰ προσηρτᾶτο ἐξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον θηλέων.

Ἡ διάταξις τῶν μαθημάτων τοῦ διδασκαλείου θηλέων ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ὅτι ἄλλη δέον νὰ εἶναι ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ἢ ἐκπαιδεύσεις τῶν ἀρρένων καὶ ἄλλη ἢ τῶν θηλέων. «Ἡ παιδείεις τῶν θηλέων ἐν Ἑλλάδι» — γράφει ἡ αἰτιολογικὴ ἐκθεσις — «πολὺ ἀφίσταται τοῦ προσήκοντος. Οὔτε ἡ οὐσία οὔτε αἱ ἀνάγκαι οὔτε ὁ προορισμὸς τῶν κορασίων κατὰ τὴν παιδείειν ταύτην λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, οὔτε οἱ σκοποὶ τῆς πολιτείας δι' αὐτῆς ἐκπληροῦνται. Διδάσκονται μαθήματα, ἅτινα εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστα εἰς τὸ θῆλυ φύλον, παραλείπονται ἄλλα, ἅτινα εἶναι χρησιμώτατα καὶ ἀναγκαιότατα· διδάσκονται τὰ μαθήματα κατὰ μεθόδους, αἵτινες οὐ μόνον οὐδαμῶς προάγουσι τὰς ἰδιορρυθμοὺς δυνάμεις τοῦ θήλεος φύλου, ἀλλὰ πᾶν τούναντίον διαστρεβλοῦσι, μαραίνουσι καὶ καταπνίγουσιν αὐτάς· παιδεύονται δὲ οὕτως ὥστε οὐ μόνον αἱ γυναικεῖαι ἀρεταὶ δὲν ἐκφαίνονται οὐδὲ κρατύνονται, ἀλλ' οὔτε αἱ ἀνθρώπινοι. Ἡ βῆσις τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ θήλεος φύλου δὲν εἶναι ἡ προσήκουσα· δὲν εἶναι, ὡς ἔδει, τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία, ἡ οἰκιακὴ παιδαγωγικὴ καὶ ὑγιεινὴ, ἡ ᾠδική, τὰ ἐργόχειρα, ἡ γυμναστικὴ καὶ ἡ ἰχθυογραφία, ἀλλ' εἶναι ἡ πασῶν ἥκιστα προσήκουσα· εἶναι ἡ ζωολογία, ἡ χημεία, ἡ ἀριθμητικὴ καὶ μάλιστα ἡ γραμματικὴ καὶ ἡ τεχνολογία. Ἡ δὲ βίαιότης, ἡ τραχύτης, ἡ ὀργή, ἡ εἰρωνεία, ὁ χλευασμὸς, ἡ σκαιότης καὶ ἡ χαλεπότης εἶναι οἱ ἐπικρατέστεροι παιδευτικοὶ τρόποι. Ὁ ἀποστοματισμὸς δὲ ὁ ἄψογος καὶ

1. Τριετῆς φοίτησις μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἐξαταξίου δημοτ. σχολείου ἀποφοίτησιν..

ἡ ἀντιγραφή ἢ μηχανικὴ καὶ ἡ ἐργασία ἢ ὑπέρμετρος εἶναι αἱ συνηθέσταται μέθοδοι τῆς διδασκαλίας».

Μὴ ψηφισθέντων, ὡς γνωστόν, τῶν νομοσχεδίων τοῦ 1889, ἐξηκολούθησαν ν' ἀποτελοῦν τὰ μόνα φυτώρια τῆς μορφώσεως διδασκαλισσῶν τὰ ὑπὸ τῆς Φιλεκπ. Ἑταιρείας ἢ ἰδιωτῶν συντηρούμενα παρθεναγωγεῖα. Τὸ πρόγραμμα αὐτῶν ἔπρεπε νὰ ὑποβάλληται πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Ἄλλ' ἢ δὲν ἐτηρεῖτο τοῦτο, ἢ, ἂν ὑπεβάλλετο τὸ πρόγραμμα, οὐδεμία μελέτη ἐγένετο αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀνεξελέγκτως ταῦτα ἐφήρμοζον ἕκαστον οἶον πρόγραμμα ἕκρινον καταλληλότερον ἢ μᾶλλον συμφερότερον. Μόλις τὸ 1893, διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Αὐγούστου διατάγματος κατηρτίσθη ἐνιαῖον πρόγραμμα διὰ πάντα τὰ διδασκαλεῖα θηλέων, τὸ ὁποῖον ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἀπὸ 11 Νεβρίου 1897 διατάγματος ὡς ὁ πίναξ τῆς σελ. 264.

Διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ διατάγματος ὠρίσθησαν γενικῶς καὶ αἱ τάξεις τῶν διδασκαλείων θηλέων εἰς τρεῖς.

Τὸ 1899 ἔγινε καὶ πάλιν ἀπόπειρα ἰδρύσεως δημοσίων διδασκαλείων θηλέων διὰ τῶν νομοσχεδίων τοῦ Εὐταξία, τὰ ὁποῖα προέβλεπον τὴν ἰδρυσιν δύο τοιούτων διδασκαλείων μετ' οἰκοτροφείων. Τὰ ἐν αὐτοῖς διδασκόμενα μαθήματα ὠρίζοντο τὰ αὐτὰ μὲ τῶν ἀρρένων, προεβλέπετο δὲ ἡ ἔκδοσις διατάγματος, κανονίζοντος τὴν κατανομὴν αὐτῶν. Ἄλλ' οὔτε αὐτὰ τὰ νομοσχέδια ἐψηφίσθησαν καὶ οὕτω παρέμειναν διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν διδασκαλισσῶν τὰ ἰδιωτικὰ διδασκαλεῖα μέχρι τοῦ 1914, ὅποτε δυνάμει τοῦ Ν. διατάγματος τῆς 26 Αὐγούστου 1914 καὶ τοῦ κυρώσαντος αὐτὸ ὑπ' ἀριθ. 381 νόμου, δι' ὧν ὠρίσθη εἰς 20 κατ' ἀνώτατον ὄριον ὁ ἀριθμὸς τῶν διδασκαλείων τοῦ Κράτους ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἰδρύθησαν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς Φιλεκπ. Ἑταιρείας συντηρούμενα καὶ δύο διδασκαλεῖα δημόσια θηλέων, τὸ ἐν ἐν Θεσσαλονίκη καὶ τὸ ἕτερον ἐν Σέρραις. Τὰ δημόσια ταῦτα διδασκαλεῖα ἐλειτούργησαν μέχρι τοῦ 1931, ὅποτε τὸ μὲν ἐν Θεσσαλονίκη κατηργήθη, τὸ δ' ἐν Σέρραις μετετράπη εἰς μικτόν. Ἐκτοτε πάντα τὰ δημόσια διδασκαλεῖα λειτουργοῦν ὡς μικτά, ἐγγραφομένων εἰς αὐτὰ κατὰ μὲν τὰ δύο τρίτα ἀρρένων, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἐν τρίτον θηλέων.

Μαθήματα	Ώραι διδασκαλίας			
	Α. τάξις	Β. τάξις	Γ. τάξις	Σύνολο
Θρησκευτικά	2	2	2	6
Έλληνικά (άρχαία)	9	7	7	23
Γεωμετρία	2	1	—	3
Ίστορία	2	3	—	5
Φυσική πειραματική	2	—	—	2
Γεωγραφία	2	—	—	2
Φυσική Ίστορία	2	2	—	4
Γαλλικά	3	3	—	6
Καλλιγραφία και Ιχνογραφία	3	2	1	6
Χειροτεχνήματα	3	3	3	9
Ώδική και τετράχορδον	4	3	3	10
Γυμναστική	2	2	2	6
Γραμματολογία άρχαία Έλληνική και τῆς νεωτέρας Ελλάδος	—	1	—	1
Χημεία	—	2	—	2
Ψυχολογία	—	2	—	2
Διδακτική μετ' άσκήσεων	—	3	12	15
Παιδαγωγική και Ίστορία αὐτῆς	—	—	4	4
Ίστορία τῆς τέχνης	—	—	1	1
Κοσμογραφία	—	—	1	1
	36	36	36	108

Μετεκπαίδευσις δημοδιδασκάλων. — Ἡ εξέλιξις τῶν παιδαγωγικῶν καὶ τῶν λοιπῶν σχετικῶν πρὸς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον ἐπιστημῶν καὶ ἡ ἐπακολουθοῦσα ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν πρὸς τὰς ἐκάστοτε προόδους τῆς ἐπιστήμης προεκάλεσε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τῆς μετεκπαιδεύσεως αὐτῶν, δι' οὗ ἐπιδιώκεται καὶ ἡ συμπλήρωσις τῆς μορφώσεώς των, κυρίως ὁμως ἡ μύησις αὐτῶν εἰς τὰ νέα πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν.